

דלא צריך למלת "מלוא", וקאמר לה, לטפויי מילתא קאתי, ודעתו לצאת במדת אורכו גרידא ולא בגובהו ממש.

איבעיא להו: האומר עומדי עלי, מהו? האם זה משמע כקומתו, או לא? [ולא אמר כלום, שאין כלשון הזה בנדרים. רבינו גרשום].

האומר רחבי עלי, מהו? האם משמע שאורך יט-ב השרביט יהיה כמדת רוחבו, או שמשמע שיהיה עבה כרוחבו?

האומר ישיבתי עלי, מהו? האם פירושו שרביט במדת גובהו כשהוא יושב, או שהפירוש ארוך כמדת רוחב מושבו? [שיטמ"ק]

האומר היקפי עלי, מהו? האם נותן שרביט דק שנכפף וארוך כמדת היקפו, או שצריך לתת שרביט עב כהיקפו וארוך כגובהו?

ונשאר כל הבעיות האלו בתיקו.

שנינו במתניתין: משקל ידי עלי וכו'.

תנו רבנן: האומר משקל ידי ומשקל רגלי עלי, רבי יהודה אומר: מביא חבית וממלא מים ומכניס ידו ורגלו.

ביד — מכניס עד האציל [מרפק], שעד שם קרוי יד. וברגל — עד הארכובה, ומכאן ולמעלה לא רגל הוא אלא ירך.

ושוקל⁽⁷⁾ בשר חמור גידים ועצמות ונותן

מיתבי: והא תניא "בין אם אמר קומתי עלי ובין מלוא קומתי עלי, נותן שרביט שאינו נכפף!" ולא כרב יהודה שמחלק ביניהם.

ומשנינן: רב יהודה, הוא דאמר כרבי עקיבא, דדייק לישנא יתירא, ומזה שהוסיף בלשונו ואמר "מלוא", מתפרשים דבריו באופן אחר מאילו אמר "קומתי" בלבד. והברייתא שהקשינו ממנה היא שלא כרבי עקיבא.

ומצינו לשיטת רבי עקיבא בזה דתנן: המוכר את הבית לא מכר לא את הבור ולא את הדות שבו. ואף על פי שכתב שמוכר עומקה ורומה של הבית לא כללם במכירה. וצריך המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח בתוך הבית לילך בה לאותו בור ודות, דברי רבי עקיבא. שאת כל הבית מכר לו ולא שייר לעצמו דרך. שסובר רבי עקיבא, המוכר, בעין יפה הוא מוכר.

וחכמים אומרים: אינו צריך ליקח דרך, כי שיירה המוכר לעצמו בבית, כי לדעתם המוכר בעין רעה הוא מוכר.

ומודה רבי עקיבא לחכמים, בזמן שאמר לו הריני מוכר חוץ מאלו, בור ודות, שאין צריך ליקח לו דרך. שאז תולים ששיירה במכירה לעצמו.

אלמא, לרבי עקיבא, כיון דלא צריך לומר "חוץ מאלו [שבלי זה לא מכרם]", וקאמר חוץ — לטפויי מילתא קאתי, ולהודיעו שמשיר דרך. הכא נמי, לרב יהודה, כיון

7. לכאורה משמע מהלשון ששוקלים את בשר החמור לפני שמכניסים אותו לחבית. וכתבו התוספות, שזה לאו דוקא אלא שוקלים אחרי

לתת ממין טוב עד שיאמר שלא התכוון ליותר, ולכן נותן זהב שאין מין יותר טוב ממנו וזבה ודאי נפטר.

תנינא: ביד עד האציל, המרפק, שעד שם קרוי יד.

ורמינהו: קידוש ידיים ורגלים של כהנים במקדש עד הפרק של חיבור הכף (8) והזרוע. הרי שלא קרוי יד אלא הכף בלבד, שהרי "ורחצו ידיהם ורגליהם" כתוב בפסוק.

ומשנינן: בלשון דאורייתא עד הפרק הוא, אבל בנדרים שתלוי בדעת הנודר, הלך אחר לשון בני אדם ועד המרפק קרוי אצלם יד.

ומקשינן: ויד, בלשון דאורייתא עד הפרק הוא? והא גבי תפילין, דכתיב "וקשרתם לאות על ירך", ותנא דבי מנשה: "ירך" זו קיבורית, ששם מקום הנחת תפילין.

ומשנינן: בדאורייתא, עד קיבורית, הזרוע כולה קרויה יד, ואף למעלה מן המרפק. בנדרים (9) הלך אחר לשון בני אדם, שעד המרפק קרוי יד.

לתוכה עד שתתמלא. ואף על פי שאין ראייה לדבר זה שבשר האדם והחמור שוים במשקלם, זכר לדבר יש. שנאמר "אשר בשר המורים בשרם".

אמר לו רבי יוסי: היאך אפשר לכוון בדיוק שיעור בשר חמור כנגד שיעור בשר שיש ביד, גידים כנגד גידים, עצמות כנגד עצמות?

אמר לו רבי יהודה: אומדין כמה שיעורם.

אמר לו רבי יוסי: מאחר שבין כך סומכים על אומדנא, עד שימודו בשר גידים ועצמות, ימודו את היד כמה משקלה. ומדוע הצרכת שקילה?

ורבי יהודה סובר, כמה דאפשר עבדינן במדויק, ורק לענין שיעור בשר ועצמות שאי אפשר לעשות מדידה סומכים על אומדנא.

8. בשיטה מקובצת הקשה מכאן על רבינו אפרים שמפרש שקידוש ידיים ורגלים צריך לקדש את היד עד חיבור הקנה לזרוע [מרפק], ואם כן, מה קושיית הגמרא הרי זה באמת אותו שיעור כמו בנדר.

וכתב השיטה מקובצת, שלדעת רש"י לא קשה כי הוא מפרש שקידוש היד הוא רק בכף היד וזוהי קושיית הגמרא מנדר שהשיעור יותר גדול.

ויש להוסיף שלפי דעת רש"י במשנה שמרפק כאן הכוונה לבית השחי אפשר ליישב את רבינו אפרים, וקושיית הגמרא היא שקידוש היד הוא רק עד חיבור הקנה לזרוע [מרפק] ואילו בנדר היד היא עד בית השחי.

9. משמע כאן ששיעור יד לנדר חלוק משיעור יד

שהכניסו לחבית ויודעים כמה בשר חמור יש כנגד ידו, עוד כתבו התוספות, שאחרי שמכניסים את בשר החמור למים נספג בו מים והוא נהיה ויתר כבד, ולכן שוקלים קודם כדי לדעת מה משקל הבשר בלי מים.

ובסוף העירו התוספות, איך אפשר לשער את משקל ידו לפי בשר חמור מת והרי של חי קל יותר כי חי נושא את עצמו, ובשיטה מקובצת הביא שהרא"ש תירץ על זה, שאי אפשר לעשות באופן אחר ולכן עושים כך, וכוונתו מסתמא שזוהי כוונת הנודר שישקלו באיזה אופן ששייך.

ובדברי התוספות, ביאר ה עולת שלמה, שתירצו על קושיא זו, שגם מי שנודר משקל ידי עלי כוונתו לידו כשהיא חתוכה ולכן ראוי לשקול כנגדה בשר חמור מת.

וקידוש ידיים ורגליים במקדש שרק עד הפרק לא ממשמעות "יד" למדים זאת, אלא הלכתא גמירי לה שרק הכף בלבד חייבת.

תנינא: **ברגל עד הארכובה** [הברך]. שמשם ואילך לא רגל היא אלא ירך.

ורמינהו: נאמר במשנה לגבי חובת ראייה "רגלים" — **פרט לבעלי קבין**, שפטורים. שמי שנחתך כף רגלו ונתון שוקו בתוך קב נחשב שאין לו רגל, הרי שלא קרוי רגל אלא עד הפרק הראשון שהוא הקרסול.

ומשנינן: בלישנא דאורייתא עד פרק ראשון קרוי רגל ולכן ממעטים "פרט לבעלי קבין", **בנדרים חלף אחר לשון בני אדם**, והשוק כולו קרוי רגל.

ומקשינן: **ודאורייתא "פרט לבעלי קבין"** והכף בלבד נחשבת רגל? **והא גבי חליצה דכתיב "וחלצה נעלו מעל רגלו"**, ותניא: **חלצה למי שנחתך רגלו ונשתתיר קצת מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה**. הרי שנחשב רגל אף למעלה מפרק ראשון.

ומשנינן **שאני התם דאמר קרא "וחלצה מעל רגלו"** ולא מרגלו ממש, ועד הארכובה זה מעל הרגל.

ומקשינן: **אי הכי** שלא צריך רגלו, **למעלה מהארכובה נמי** יוכשר שהרי זה מעל הרגל.

ומשנינן: **"מעל"** כתוב והיינו שוק שהוא פרק אחד מעל הרגל. **ולא** מעל ארכובה ששם זה כבר **מעל "דמעל" הרגל**.

אמר רב פפא: **שמע מינה** מהברייתא שאומרת מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה, **דהאי איסתוירא** [קרסול], **עד ארעא נחית** שממנו ולמטה אין עוד פרק, וכולו חלק אחד. **דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק** ממנו ולמטה בעוד פרק, **הוי ליה איסתוירא "מעל"** רגלו שהוא כבר פרק שני מלמטה, **ושקא "מעל דמעל"** יחשב שהרי הוא מפרק שני ולמעלה.

רב אשי אמר: **אפילו תימא** שמאיסתוירא ולמטה **מיפסק פסיק** בפרק נוסף, גם לא קשה. **כל דבהדי כרעא ככרעא דמי**. ועד הקרסול חשוב רגל כיון ששוה ועומד למול כף הרגל. ולכן קרוי שוק "מעל רגלו".

מתניתין:

האומר **דמי ידי עלי**, שמתחייב להקדש דמי ידו, **שמין אותו כמה הוא שוה לימכר כעבד ביד, וכמה הוא שוה בלא יד**. וההפרש הוא שווי ידו שהתחייב.

ודין זה הוא **הומר בנדרים**, דהיינו מי שמתחייב בלשון "דמי", **מבערכין**, שאומר לשון "ערך". ופטור בערך ידי, שאינו תלוי בשוויות אלא בערך שקצבה תורה, ולא מצינו אלא ערך אדם כולו.

גמרא:

והוינן בה: **היכי שיימינן ליה?**

אמר רבא: **אומדין אותו אומר של נזקין**.

זה אותו שיעור כמו יד דאורייתא.

דאורייתא שזה יד כולה, וקשה מכאן על רש"י שמפרש שגם יד בנדר זה עד בית השחי ואם כן,

אלא אמר אביי: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בעבד העושה מלאכה בידו אחת, וכמה לעושה בשתי ידיו. ומה שביניהם יתן.

ומפרשינן: עושה מלאכה בידו אחת שאמר אביי, מאי ניהו? כלומר, מדוע הוא ראוי למלאכה רק ביד אחת? אם משום דאידיך יד פסיקא [קטועה], היינו חך אומד נזקין כרבא. שגברא זילא הוא.

אלא משום דידו השניה מוכתבת לרבו ראשון, ולא מכרה לשני. וגברא שביח הוא. וההפרש שבין זה לבין נמכר בשתי ידיו, זהו מלוא השוויות של דמי היד.

בעי רבא: אם חבל בו חברו ולצורך זה אמדוהו אומד של נזקין כמה היה שוה קודם וכמה הוא שוה עכשיו, ואמר אחר כך דמי

דהיינו שאומדים אדם שקטע לו חברו את ידו. ושמים אותו כעבד הנמכר בשוק, כמה היה יפה קודם לכן וכמה הוא יפה עכשיו ואת ההפרש משלם. וכמו כן כאן, כשיעור⁽¹⁰⁾ זה נדר.

אמר ליה אביי: מי דמי נזקין לנדר? התם בנזקין, כיון שלבסוף נקטעה ידו, אף הערכת דמיו שלפני הקטיעה פחותה היא. שהרי עכשיו גברא זילא הוא, אבל הכא [בשומת נדרים] גברא שביח הוא. שהרי לא נחסר בפועל. ובין מה ששוה השתא כשהוא שלם, לבין שוויו אם היה קטוע יש הפרש גדול.

[כך פירש רש"י. ובתוס' תמהו עליו ופירשו להיפך, שאומד נזקין מרובה יותר. כי מלבד אובדן היד יש זילותא במה שנמאס ע"י הקטיעה. אבל כאן יש לשום רק את הפסד היד ותו לא].

חבלה הם קנס, אלא זה תשלום מחודש שחידשה התורה על החבלה, ובוזה לא שייך לדון על היד בפני עצמה שהרי אין לה שום שיווי ממון אלא כל החיוב הוא רק אגב האדם בכמה היה נמכר שלם ובכמה נמכר בלי היד, ורק בקוטע יד עבד שעבד הוא ממון בזה היה שייך לשום את היד בפני עצמה, ועל זה אומרת הגמרא שלומדים משדה שמעריכים אגב כל השדה הוא הדין ביד מעריכים אגב כל האדם, אבל בקוטע יד בן חורין פשוט שדנים אגב האדם כולו ולא צריך ללמוד משדה.

וביאר הגרי"ז שגם בנדר להקדש זה כך, וכל מה ששייך לדון דמים ביד של בן חורין זה רק בשומא כמה שוה עם היד וכמה הוא שוה בלי היד כי אין ליד שיווי עצמי, ובאמת לא לומדים את זה מהפסוק "ובער בשדה אחר" אלא זה פשוט מסברא כי לא שייך שומא אחרת.

10. הקשה בשיטה מקובצת, הרי הדין ששמים את היד אגב כל הגוף זה קולא שלומדים מהפסוק "ובער בשדה אחר" ששמים את הנזק אגב כל השדה, ובכבא מציעא מבואר בגמרא שבמזיק הקדש לא שמים אגב כל השדה ומדוע כאן שמים להקדש את היד אגב כל הגוף.

והגרי"ז הוסיף להקשות, שהרי כל הלימוד הוא רק לתשלומי נזיקין ששמים אגב כל השדה, ואין ללמוד מזה לתשלומי נדר הקדש.

ובכבא קמא אומרת הגמרא, כמו ששמים את הנזק של שור שאכל מהשדה אגב שדה, כך הקוטע יד עבדו של חברו, שמים את היד אגב כל העבד. ודקדק הגרי"ז, מדוע נקטה הגמרא דוקא יד עבד ולא יד חברו סתם.

וביאר הגרי"ז, שהרי בחובל בחברו התשלום איננו על הפסד, כי הרי בן חורין איננו ממונות וכמו שמבואר ברמב"ם שתשלומי

וביני.

ותו בעי: אם אמר דמי עלי ולא אמדוהו עדיין וחזר ואמר דמי עלי, מהו? הכא ודאי

בחד זימנא אמדינן ליה לשני נדריו, או כ-א דלמא, כיון דבזה אחר זה נדר ושני נדרים הם, תרי זימנא אמדינן ליה. שגזירת הכתוב היא שצריך הערכה לכל נדר ונדר בפני עצמו⁽¹³⁾.

ותו בעי: אם תמצא לומר כיון דבזה אחר זה נדר, תרי זימנא אמדינן ליה, עדיין יש להסתפק, אם אמר שני דמי עלי בבת אחת, מהו? הכא ודאי, כיון דבבת אחת נדר, בבת אחת אמדינן ליה, ונחשב כנדר אחד, או דלמא, כיון דקאמר "שני דמי עלי", כזה אחר זה דמי, ושני נדרים הם שצריך לכל אחד אומד בפני עצמו⁽¹⁴⁾.

עלי. מהו? מי אמר, הא אמדוהו חדא זימנא כמה הוא שוה עכשיו, ועל אומד זה נסמוך גם לענין חיוב נדרו?

או דלמא: שאני אומדנא של נדר, דבי⁽¹¹⁾ עשרה⁽¹²⁾ הוא [שי' פעמים כהן כתוב בפרשה, ולומדים מזה בתחילת סנהדרין שצריך תשעה וכהן] מאומדנא דנזקין, שמספיק לזה דבי תלתא, לפיכך לא מועיל האומד הראשון ויאמדוהו שוב בעשרה.

ותו בעי: אם תמצא לומר שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא, עדיין יש להסתפק, אם אמר דמי עלי ואמדוהו וחזר ואמר דמי עלי, מהו? האם אומרים הכא ודאי, הא אמדוהו כבר בי עשרה ומספיק גם לנדר השני באותו האומד, או דלמא, צריך אומד אחר, כי שמא שבח בדמים ביני

הוא הדין בהקדש, כיון שהצריכה התורה עשרה, לא הולכים בו אחריה רוב.

וכתב העולת שלמה, שאם העשרה חולקים ביניהם כמה היא השומא, צריך לתת לפי המחמירים. והגרא"מ הורוביץ הוסיף, שאם העשרה חולקים ביניהם, יוסיפו עוד אנשים עליהם, ואם יהיו עשרה מקילים והם הרוב, יתן לפי שומת המקילים.

13. תמה הגרי"ז, מדוע אי אפשר לעשות אומדנא אחת לשני נדרים, ורצה הגרי"ז לבאר, שאולי כל הספק כשהתכוונו לשום רק נדר אחד, והספק אם זה מועיל ממילא גם לנדר השני, אבל אם התכוונו לשום את שניהם, זה ודאי מועיל לשניהם.

14. ביאר הגרי"ז, שהספק הוא: האם זה נדר אחד על שני דמים, וממילא מספיק אומדנא אחת. או שזה שני נדרים, וצריך שומא לכל אחד לחוד.

11. כתב השפת אמת שמזה שלא מסתפקת הגמרא אם בדיעבד מועיל שומא של שלשה מוכח שעשרה ודאי לעיכובא.

וספק הגמרא כאן הוא, כיון שכבר אמדו אותו לפני שנדר אולי זו היתה כוונתו להתחייב על פי אותה אומדנא.

12. הקשו התוספות, הרי עשרה זה בית דין שקול והדין הוא שלא עושים בית דין שקול, והטורי אבן כתב שצריך שיסכימו כל העשרה על השומא ולא הולכים אחרי רוב וממילא אין חסרון של בית דין שקול כי בין כה צריך את הסכמת כולם.

והשפת אמת והעולת שלמה הוכיחו כדבריו מהגמרא בעבודה זרה, האומרת שאם אדם אמר שיעשו "לפי שומת שלשה אנשים", שזה מנין של בית דין, הולכים אחרי רוב השלשה. אבל אם אמר ש"ישומו ארבעה אנשים", שאין הם מנין של בית דין, לא הולכים אחרי רוב. ואם כן,